

Nr 124.

Av herr **Janson** i Frändesta **m. fl.**, om mottagande av bidrag från kommun till anskaffning av luftvärnspjäser till hemortens försvar m. m.

Innebörden av det totala kriget är genom händelserna i Spanien och Kina numera uppenbar för var och en, som ägnar det minsta intresse åt det utrikespolitiska skeendet. Behovet av de ökade anslag som statsmakterna under senaste tid givit vårt försvar har också glädjande nog stått klart för en överväldigande majoritet av vårt folk. Trots de ökade bördor, som sålunda ha pålagts landet i form av stegrade försvarsutgifter har bland annat en så viktig gren som luftvärnet ej tillnärmelsevis i tillfredsställande grad kunnat tillgodoses. Ett flertal ur olika synpunkter betydelsefulla orter komma även i fortsättningen att vara utan möjlighet att direkt hindra anfall från luften därest ej nya krafttag göras.

Det ansågs ju tidigare utan vidare klart att det var en statens angelägenhet att sörja för rikets försvar främst av den anledningen att det endast är statsmakterna som genom sitt handlande kunna påverka vårt förhållande till andra länder. På detta ha kommunerna — och böra icke heller ha — något inflytande. Staten borde därför även ensam stå för följderna av de handlingar, som ledde till krig. Frågan har dock genom krigföringens utveckling kommit i ett delvis annat läge. Det moderna luftkriget innebär att fientliga stridsåtgärder ej blott riktas mot stridskrafterna utan även i mycket stor utsträckning mot civilbefolkningen och dess egendom. Detta har också fört med sig att skyddandet av den ej mobiliserade delen av befolkningen och civil egendom blivit ett intresse som på ett helt annat sätt än tidigare berör kommuner och enskilda.

Det har också då det gällt luftskyddet visat sig omöjligt att konsekvent hålla fast vid principen om försvaret som uteslutande en statens angelägenhet. I stor utsträckning har förberedandet av luftskyddsåtgärder pålagts just enskilda medborgare och kommuner. Härigenom har denna försvarsuppgift blivit förklarad vara ett sådant »eget behov» som kommunerna enligt § 57 regeringsformen ha rätt att tillgodose. Denna rätt synes då även kunna gälla om kommunen genom visst tillskott av penningmedel skulle vilja bidra till anordnande av luftvärn för egen räkning.

Med den förståelse för saken som befolkningen på olika platser har visat har man som bekant kommit ganska långt på frivillighetens väg då det gällt att åstadkomma ett luftskydd. Annorlunda ställde det sig av natur-

liga skäl beträffande luftvärnet. Visserligen ha på enstaka platser genom stora gåvor från företagare och enskilda även åstadkommits möjligheter för anskaffandet av luftvärnspjäser. Att på frivillighetens väg få underlag för ett luftvärn i något så när behöflig omfattning synes dock ej möjligt. De höga anskaffningskostnaderna och den relativt ringa förekomsten av större företag och privata förmögenheter sätta här mycket snart en gräns. Kommunerna i de flesta orter, de största förmögenhetsinnehavarna och de största företagen, det är obilligt att just de skulle vara undandragna möjligheten att bidra till det egna samhällets skydd. Då det gäller värnet av egna anläggningar, finnes knappast något rimligt skäl varför kommunerna skulle intaga en annan ställning än en privat företagare.

I medvetandet om den betydelse som ett luftvärn kan komma att få för det egna samhället, för dess befolkning, för dess anläggningar, för hela dess fortsatta existens, synes det i hög grad troligt, att den kommunala samfälligheten i många fall skall vara beredd att påtaga sig åtminstone en avsevärd del av kostnaderna för ett luftvärn. Våra städer och samhällen ha i stor utsträckning under de senaste åren lagt ner mycket stora belopp för sina innevärnars trevnad ur t. ex. hygienisk synpunkt. Att offra ett belopp på kanske ej ens femtedelen av vad låt oss säga en badanläggning i en medelstor stad kostar på anskaffandet av ett par luftvärnspjäser som kanske kunna komma att innebära skillnaden mellan ett blomstrande samhälle och rykande ruiner tycks vara motiverat ur medborgarnas eget intresse. Åtminstone bör möjligheten för dem att på detta sätt bidra till det egna samhällets skydd icke vara utesluten.

Den invändningen kan göras att då staten anordnat luftvärn för några få större orter det ej är rimligt att mindre sådana själva skola påtaga sig bördan eller väsentlig del därav. Staten har ju härvidlag att taga hänsyn till att de strategiskt viktiga platserna först och främst skyddas. Vidare är det att märka, att i den mån vapnen äro rörliga, vilket för övrigt alltid är fallet kan det mycket väl tänkas att desamma i viss situation överföras till annan för tillfället mer utsatt ort. Endast i de fall pjäserna tillkommit genom gåvor ha statsmakterna hittills lämnat garantier för att desamma uteslutande få användas till skyddandet av viss plats. Samma garanti skulle naturligtvis tillkomma kommun som beviljade visst anslag för ordnandet av luftvärn.

De hittills av enskilda skänkta pjäserna övertagas av staten i enlighet med k. kungörelse, varvid staten sålunda sörjer för materialens förvaring, vård och underhåll i fredstid. Till bemanning av pjäserna användas huvudsakligen frivilligt utbildade landstormsmän.

Det torde utan vidare vara klart att i ett stort antal fall där kommuner skulle vilja skänka staten medel för åstadkommande av luftvärn för orter — detta gäller naturligtvis först och främst städer och samhällen — staten även ur egen synpunkt bör ha intresse för att stimulera anordnandet av luftvärn. Statsmakterna skulle även genom gradering av detta sitt bidrag

ha viss möjlighet att få fram luftvärn i den ordning, som ur strategiska synpunkter kan vara önskvärd.

Kostnaden för den enklaste, något så när effektiva formen av luftvärn, en 40 mm. automatkanon tropp om två pjäser med fullständig utrustning (utan ammunition), beräknas i betänkande av sakkunniga för utredning av »vissa med frivillig anskaffning av luftvärnsmaterial sammanhängande frågor» till 115,000 kronor (statens off. utr. 1937: 17). Även om kostnaderna sedan detta betänkande avgavs rätt avsevärt ha stegrats, synas kostnaderna allt fortfarande ej vara oöverkomligt höga för medelstora städer och samhällen.

Kommunernas bidrag, vilka även böra kunna förstärkas genom enskilda gåvor, synas exempelvis kunna utgå med lägst 65 och högst 75 procent av anskaffningskostnaden av luftvärnsmaterialet. Återstoden bör staten, efter prövning som föregår det kommunala beslutet, tillskjuta.

Huru denna fördelning mellan stat och kommun till sin procentsats fastställes är emellertid av mindre betydelse i detta sammanhang. Möjligt är att det lämpligaste är bestämmelse från fall till fall med utgångspunkt från angelägenhetsgraden ur statens synpunkt av luftvärn för orten i fråga. Det väsentligaste f. n. är att riksdagen klart och tydligt som sin mening uttalar, att den icke anser hinder böra möta mot att kommuner i likhet med privata företagare och främst till skydd av sina egna anläggningar delta i gåvor av luftvärnsmateriel. Enligt undertecknades mening strider ett sådant förfaringsätt från kommunernas sida icke mot gällande kommunallagar. Skulle riksdagen dock anse detta vara fallet böra kommunallagarna i detta stycke ändras.

Vi hemställa alltså,

att riksdagen ville medgiva dels rätt för Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall och på därpå uppställda villkor mottaga bidrag från kommun till anskaffning av luftvärnspjäser till hemortens försvar,

dels rätt för Kungl. Maj:t att ävenledes efter prövning i varje särskilt fall tillskjuta viss del av anskaffningskostnaderna på sätt, som ovan föreslagits, och härför ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag på 500,000 kronor för budgetåret 1939/1940.

Stockholm den 21 januari 1939.

Stig Janson
i Frändesta.

Erik Hagberg,
Malmö.

Bj. Holmgren.

Ernst V. Olsson,
Staxäng.

R. Lundqvist.

Gösta Liedberg.

Arvid Hellberg.

Ebon Andersson.

Nils V. Sandström.

E. Sjögren.